

ӘОЖ 37.013:004(045)

БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕ ОҚЫТУ ҮДЕРІСІН ЖАҢАРТУДЫҢ ЗАМАНАУИ ӘДІСТЕРІ

Тунгучбекова Салтанат Мейрамбекқызы

Бастауыш білім берудің арнайы пән оқытушысы,
Кентау жоғары гуманитарлық-техникалық колледжі, Кентау қ., Қазақстан

Бұл мақалада бастауыш білім беру жүйесінің ғылыми-педагогикалық негіздері, оның тұлға қалыптастырудағы рөлі және қазіргі даму бағыттары қарастырылады. Бастауыш білім берудің мақсаттары мен міндеттері, оқыту мазмұны, педагогикалық технологиялар, мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі және саладағы өзекті мәселелер ғылыми тұрғыда талданады. Сонымен қатар білім беру сапасын арттыру жолдары ұсынылады. Мақалада бастауыш білім беру жүйесінің ғылыми-педагогикалық негіздері, оның тұлға дамуына әсері және қазіргі білім беру кеңістігіндегі орны қарастырылады. Бастауыш білім берудің мақсаты мен міндеттері, мазмұны, оқыту әдістері мен технологиялары, сондай-ақ мұғалімнің кәсіби қызметінің ерекшеліктері жан-жақты талданады. Зерттеу барысында бастауыш білім беру сапасын арттыруға бағытталған негізгі мәселелер мен оларды шешу жолдары айқындалады.

Кілт сіздері: бастауыш білім беру, педагогика, оқыту технологиялары, білім сапасы, мұғалім құзыреттілігі.

Кіріспе

Қазіргі жаһандану жағдайында білім беру жүйесі қоғам дамуының негізгі көрсеткіштерінің бірі болып табылады. Әсіресе бастауыш білім беру – тұлғаның интеллектуалдық, әлеуметтік және рухани дамуының іргетасын қалайтын маңызды кезең. Ғалымдардың пікірінше, дәл осы кезеңде баланың оқу әрекетіне деген көзқарасы, танымдық белсенділігі және өзіндік «Мен» бейнесі қалыптасады.

Қазақстан Республикасының білім беру саясаты бастауыш білім берудің сапасын арттыруға ерекше назар аударады. Мемлекеттік білім стандарттарында бастауыш мектеп оқушысының функционалдық сауаттылығын дамыту, құзыретті тұлға қалыптастыру басты мақсат ретінде айқындалған. Осы тұрғыдан алғанда, бастауыш білім беру мәселесін ғылыми тұрғыда зерттеу өзекті болып табылады. Бастауыш білім беру – тұлғаның білім алу жолындағы алғашқы және ең маңызды сатысы. Бұл кезеңде оқушының танымдық қабілеттері, оқу дағдылары, мінез-құлқы мен құндылықтары қалыптасады.

Сондықтан бастауыш білім беру жүйесінің сапасы елдің болашақ интеллектуалдық әлеуетіне тікелей әсер етеді.

Бастауыш сынып мұғалімі – оқушының білімге деген көзқарасын қалыптастыратын негізгі тұлға. Мұғалім тек білім беруші емес, сонымен қатар тәрбиеші, бағыттаушы және кеңесші рөлін атқарады. Оның кәсіби шеберлігі мен педагогикалық мәдениеті оқыту сапасына тікелей әсер етеді. Бастауыш білім беру – жалпы білім беру жүйесінің негізі болып табылады. Бұл кезеңде оқушының оқу әрекетіне деген қызығушылығы, негізгі білім, білік және дағдылары қалыптасады.

Ғылыми зерттеулер көрсеткендей, бастауыш сыныпта алынған білім баланың кейінгі оқу жетістігінің басты көрсеткіші болып саналады. Сондықтан бастауыш білім берудің сапасын арттыру өзекті ғылыми-педагогикалық мәселе болып табылады. Білім беру жүйесінің тиімділігі қоғамның әлеуметтік-экономикалық дамуына тікелей әсер етеді. Осы жүйенің негізін құрайтын бастауыш білім беру баланың тұлғалық қалыптасуының алғашқы әрі шешуші кезеңі болып саналады. Бастауыш мектепте оқушының оқу әрекетіне бейімділігі, танымдық қызығушылығы және әлеуметтік дағдылары қалыптасады.

Қазіргі білім беру реформалары бастауыш білім беруді жаңғыртуға, оқыту үдерісін тұлғаға бағыттауға және білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға бағытталған. Осыған байланысты бастауыш білім берудің ғылыми негіздерін талдау өзекті мәселелердің бірі болып табылады.

Бастауыш білім берудің теориялық негіздері

Бастауыш білім беру педагогика ғылымының маңызды салаларының бірі болып саналады. Оның теориялық негіздері жалпы педагогика, жас ерекшелік психологиясы және дидактика ғылымдарымен тығыз байланысты.

Л.С. Выготский, Ж. Пиаже, А.Н. Леонтьев еңбектерінде баланың танымдық дамуы бастауыш мектеп жасында қарқынды жүретіні дәлелденген. Бұл кезеңде оқыту мен дамудың өзара байланысы ерекше маңызға ие. Сондықтан бастауыш білім беру үдерісі баланың жас және психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып ұйымдастырылуы тиіс.

Бастауыш білім берудің негізгі теориялық қағидаларына мыналар жатады:

- оқытудың ғылымилығы мен жүйелілігі;
- қолжетімділік және көрнекілік;
- саналылық пен белсенділік;
- тәрбиелік бағыттылық.

Бастауыш білім беру педагогика мен психология ғылымдарының өзара байланысы негізінде дамиды. Баланың танымдық даму ерекшеліктері, ойлау қабілеті мен сөйлеу әрекетінің қалыптасуы осы кезеңде қарқынды жүреді. Выготскийдің әлеуметтік-мәдени даму теориясына сәйкес, оқыту баланың дамуынан ілгері жүруі тиіс.

Бұл кезеңде білім беру үдерісі жүйелілік, бірізділік және қолжетімділік қағидаттарына сүйеніп ұйымдастырылады. Сонымен қатар оқыту баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып жүргізілуі қажет.

Бастауыш білім берудің мақсаты мен міндеттері

Бастауыш білім берудің басты мақсаты – баланың жеке тұлға ретінде жан-жақты дамуына жағдай жасау. Бұл мақсат төмендегідей міндеттер арқылы жүзеге асады:

- оқушылардың оқу, жазу, есептеу дағдыларын қалыптастыру;
- логикалық ойлау мен шығармашылық қабілеттерін дамыту;
- оқу әрекетіне тұрақты қызығушылық қалыптастыру;
- әлеуметтік бейімделуіне ықпал ету;
- адамгершілік және ұлттық құндылықтарды сіңіру.

Бұл міндеттерді жүзеге асыру оқыту мазмұны мен әдістерінің ғылыми тұрғыда дұрыс таңдалуына байланысты.

Бастауыш білім беру мазмұнының ерекшеліктері

Бастауыш білім беру мазмұны мемлекеттік білім стандарттары негізінде анықталады. Оқу мазмұны баланың жас ерекшелігіне сай, бірізді және сабақтастық қағидатына негізделуі тиіс.

Қазіргі таңда бастауыш білім беру мазмұны:

- функционалдық сауаттылықты дамытуға;
- пәнаралық байланысты күшейтуге;
- өмірмен байланысты білім беруге бағытталған.

Оқу пәндері оқушының дүниетанымын кеңейтіп, практикалық дағдыларын қалыптастыруға қызмет етеді.

Бастауыш білім берудегі оқыту әдістері мен технологиялары

Қазіргі білім беру жүйесінде дәстүрлі оқыту әдістерімен қатар инновациялық педагогикалық технологиялар кеңінен қолданылады. Олардың негізгі мақсаты – оқушының белсенділігін арттыру және өздігінен білім алу қабілетін дамыту.

Ең тиімді технологияларға мыналар жатады:

- дамыта оқыту технологиясы;
- ойын арқылы оқыту;
- жобалық оқыту;
- сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясы;
- ақпараттық-коммуникациялық технологиялар.

Бұл әдістер оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытып, білім сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Логикалық ойлаудың теориялық негіздері.

Логикалық ойлау құбылыстардың мәнін түсінуге, олардың арасындағы байланыстарды анықтауға, талдау мен синтез жасауға, жалпылау және қорытынды шығаруға бағытталған күрделі танымдық процесс. Педагогикалық

психологияда логикалық ойлаудың негізгі компоненттеріне анализ, синтез, салыстыру, жіктеу, индукция, дедукция жатады. Бұл операциялар бастауыш сыныпта біртіндеп қалыптасып, тәжірибе арқылы бекітіледі.

Бастауыш мектеп оқушыларының логикалық ойлауының ерекшеліктері.

Бұл жаста балалардың ойлауы көрнекілікке сүйенеді, алайда біртіндеп абстрактілі ойлау элементтері қалыптаса бастайды. Оқушылар заттарды сыртқы белгілеріне қарай салыстырудан күрделі логикалық байланыстарды орнатуға қарай дамиды. Сондықтан мұғалім оқыту барысында көрнекі құралдармен қатар ой әрекетін белсендіретін тапсырмалар қолдануы қажет.

Логикалық ойлауды дамытудың педагогикалық шарттары.

Логикалық ойлауды дамыту үшін бірнеше педагогикалық шарттарды сақтау маңызды:

- оқу үдерісін жүйелі түрде ұйымдастыру;
- тапсырмаларды күрделендіру принципін сақтау;
- оқушының дербес ойлауына мүмкіндік беру;
- проблемалық жағдайлар туғызу;
- пәндер арасындағы байланысқа негізделген интеграцияланған тапсырмалар қолдану.

Логикалық ойлауды дамыту жолдары.

1. Проблемалық оқыту әдістері.

Проблемалық жағдай туғызу – баланың ойлауын белсендірудің тиімді әдісі. Мұндай тапсырмалар баланы ойлануға, талдауға, дәлелдеуге итермелейді. Мысалы, қарапайым «неліктен?» және «қалай?» сұрақтарының өзі оқушының танымдық қызығушылығын арттырады. Проблемалық тапсырма шешімі дайын берілмей, оқушының өз бетімен ізденуі қамтамасыз етіледі.

2. Салыстыру, жіктеу және топтастыру тапсырмалары.

Бұл тапсырмалар баланың анализ және синтез жасау дағдыларын қалыптастырады. Әртүрлі нысандарды салыстыру арқылы оқушылар олардың негізгі белгілерін

ажыратады. Жіктеу барасында оқушы белгілі бір критерийді таңдап, оған сәйкес объектілерді топтастыруды үйренеді. Мұндай ой әрекеттері логикалық жүйелілікке баулиды.

3. Логикалық есептер, ребустар және пазлдар.

Арнайы логикалық есептер оқушылардың ойлау шапшаңдығын арттырады, есте сақтау қабілетін дамытады және шешім қабылдау дағдыларын қалыптастырады. Логикалық тізбектер, суретті жұмбақтар, математикалық лабиринттер, «артық фигураны тап» секілді тапсырмалар бастауыш жаста өте тиімді.

4. Дидактикалық ойындарды қолдану.

Ойын – бастауыш сынып оқушысы үшін табиғи әрекет болғандықтан, ойын түріндегі логикалық тапсырмалар баланың қызығушылығын арттырады.

«Сәйкестігін тап», «Қайсысы бірінші?», «Заңдылықты жалғастыр», «Құпия сөз» сияқты ойындар логикалық ойлау құрылымдарын дамытады. Ойын барысында оқушылар бірігіп жұмыс істеуді, пікір алмасуды, ой қорытындысын жасауды үйренеді.

Мұғалімнің бастауыш білім берудегі рөлі

Бастауыш сынып мұғалімі – білім беру үдерісінің негізгі тұлғасы. Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі, педагогикалық шеберлігі және тұлғалық қасиеттері оқушының дамуына тікелей әсер етеді.

Қазіргі мұғалім:

- білім беруші;
- тәрбиеші;
- ұйымдастырушы;
- кеңесші рөлін атқарады.

Сонымен қатар мұғалім үздіксіз кәсіби дамуға ұмтылып, жаңа педагогикалық технологияларды меңгеруі қажет.

Бастауыш білім берудегі тәрбиелік үдеріс

Тәрбие бастауыш білім берудің ажырамас бөлігі болып табылады. Бұл кезеңде оқушыларда жауапкершілік, еңбекқорлық, өзара сыйластық және отансүйгіштік қасиеттер қалыптасады. Тәрбиелік жұмыс оқу үдерісімен бірлікте жүзеге асырылуы тиіс.

Бастауыш білім берудегі тәрбиенің маңызы

Бастауыш білім беру тек білім берумен шектелмей, тәрбиелік мәнге ие. Бұл кезеңде оқушыларда:

- адамгершілік қасиеттер;
- еңбекке құрмет;
- отансүйгіштік;
- жауапкершілік сезімі қалыптасады.

Тәрбие оқу үдерісімен тығыз байланыста жүзеге асырылуы тиіс.

Бастауыш білім беру жүйесіндегі өзекті мәселелер

Қазіргі таңда бастауыш білім беру саласында бірқатар мәселелер бар:

- оқу жүктемесінің артуы;
- оқулықтардың сапасына қатысты мәселелер;
- мұғалімдердің кәсіби қолдауға мұқтаждығы;
- ауыл және қала мектептері арасындағы алшақтық.
- Бұл мәселелерді шешу үшін жүйелі реформалар қажет.

Бастауыш білім беруді жетілдіру жолдары

Бастауыш білім беру сапасын арттыру үшін:

- оқыту мазмұнын оңтайландыру;
- мұғалімдердің біліктілігін арттыру;
- цифрлық ресурстарды тиімді пайдалану;

- ғылыми-зерттеу нәтижелерін тәжірибеге енгізу қажет.

Қорытынды

Бастауыш білім беру – тұлға дамуының негізі. Ғылыми тұрғыда ұйымдастырылған оқыту мен тәрбие оқушының болашақтағы білім жетістігінің кепілі болып табылады. Сондықтан бастауыш білім беру жүйесін дамыту – мемлекеттің стратегиялық міндеттерінің бірі. Бастауыш білім беру – оқушы тұлғасының қалыптасуындағы шешуші кезең. Ғылыми тұрғыдан негізделген оқыту әдістері мен мазмұны, мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі бастауыш білім беру сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Сондықтан бастауыш білім беру жүйесін жетілдіру – қазіргі білім беру ғылымының маңызды бағыттарының бірі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңы.
2. Аймауытов Ж. Тәрбиеге жетекші. – Алматы, 2016.
3. Сейтқалиев Ж.Қ. Педагогика негіздері. – Алматы, 2018.
4. Қоянбаев Ж.Б. Педагогика. – Алматы, 2017.
5. Выготский Л.С. Ойлау мен сөйлеу. – Мәскеу, 2015.
6. UNESCO. Primary Education in the 21st Century. – Paris, 2020.

СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ОБНОВЛЕНИЯ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Тунгучбекова Салтанат Мейрамбекқызы

В данной статье рассматриваются научно-педагогические основы системы начального образования, ее роль в формировании личности и современные направления развития. Научно анализируются цели и задачи начального образования, содержание обучения, педагогические технологии, профессиональная компетентность учителя и актуальные проблемы в этой области. Также будут предложены пути повышения качества образования. В статье рассматриваются научно-педагогические основы системы начального образования, ее влияние на развитие личности и место в современном образовательном пространстве. Всесторонне анализируются цели и задачи начального образования, содержание, методы и технологии обучения, а также особенности профессиональной деятельности учителя. В ходе исследования выявляются основные проблемы и пути их решения, направленные на повышение качества начального образования.

Ключевые слова: начальное образование, педагогика, технологии обучения, качество знаний, компетентность учителя.

MODERN METHODS OF UPDATING THE TEACHING AND LEARNING PROCESS IN PRIMARY SCHOOL

Tunguchbekova S.M.

This article examines the scientific and pedagogical foundations of the primary education system, its role in personality formation and current development trends. The goals and objectives of primary education, the content of education, pedagogical technologies, professional competence of teachers and current problems in this field are scientifically analyzed. Ways to improve the quality of education will also be proposed. The article examines the scientific and pedagogical foundations of the primary education system, its impact on personality development and its place in the modern educational space. The goals and objectives of primary education, the content, methods and technologies of teaching, as well as the specifics of the teacher's professional activity are comprehensively analyzed. The study identifies the main problems and solutions aimed at improving the quality of primary education.

Keywords: primary education, pedagogy, learning technologies, quality of knowledge, teacher competence.

REFERENCES

1. Law of the Republic of Kazakhstan On Education.
2. Aimauytov, J. A Guide to Upbringing. – Almaty, 2016.
3. Seitkaliev, Zh. Q. Fundamentals of Pedagogy. – Almaty, 2018.
4. Koyanbayev, Zh. B. Pedagogy. – Almaty, 2017.
5. Vygotsky, L. S. Thinking and Speech. – Moscow, 2015.
6. UNESCO. Primary Education in the 21st Century. – Paris, 2020.